

# 'durven denken'

**Hannah Arendt zou zelf zeggen:  
door te durven denken**

Het ware engagement ligt in  
onafhankelijk durven denken van  
het discours dat je is ingepeperd

1. Regisseuse Von Trotta legt haarfijn bloot hoe Arendt het proces van nazi oorlogsmisdadiger Eichmann heeft beleefd. Het is een film over Groots en Spannend denken.
2. Kunstenaars, filosofen en denkers allerhande worden vaak opgeroepen om zich aan één of andere ideologie of partij te verbinden en er mee hun schouders onder te zetten. Dat heet dan geëngageerd zijn. Het ligt voor de hand dat je als Jood solidair bent met de Joden, dat je als holebi je nek uitsteekt voor je hetero's, -le's en -bi's overall, net zoals je het als schipper opneemt voor je stakende scheepsmaten wereldwijd.
3. Maar af en toe duikt er iemand op die zich daaraan onttrekt. De Joodse filosoof Hannah was zo iemand. Algemeen werd aangenomen dat een filosoof die het Eichmannproces versloeg voor The New Yorker haar deadlines niet zou halen (waar) en dat een Joodse de Joden zou helpen in hun leed door hen een monster, een roofdier, de reïncarnatie van het kwaad in de persoon van Eichmann te geven (niet waar). Arendt was er de vrouw niet naar om een gescipte rol in een showproces te spelen.
4. Vandaag kennen we Arendt allemaal van de gevleugelde frase 'de banaliteit van het kwaad'. Zij ontketende een kleine revolutie met haar stelling dat Eichmann zelf geen antisemit was. Hij was simpelweg een onbenullig, vreselijk normaal Eichmannetje dat gedachteloos de bevelen opvolgde van de ideologie waaraan hij zich had overgeleverd. Het kwaad was geen duivel maar een verkouden ambtenaar die niet meer kon nadenken.
5. **Mensen stoppen met mens te zijn als ze stoppen met nadenken**, dat was Arendts glasheldere besluit nadat ze maanden het proces gevolgd had en duizenden dossiers had doorploegd. Bovendien had Arendt het lef om aan te stippen dat sommige Joodse leiders zelf ook de hand hadden gehad in de deportatie en dood van miljoenen van hun mensen.
6. Heel begrijpelijk veroorzaakten haar artikels in The New Yorker een vloedgolf aan giftige reacties en doodsverwensingen, veelal vanuit de Joodse hoek. Ze had de Joden en de rest van de wereld niet het monster gegeven dat ze gewild hadden maar in ruil wel een onthutsend inzicht: dat de schokkende gruwel teweeggebracht was door nobody's.

7. Daar ligt haar ware engagement: Arendt durfde het aan om in haar denkwerk vanaf een nulpunt te vertrekken terwijl iedereen al lang het proces van Eichmann gemaakt had. Hoe doet een mens in godsnaam zo iets? Hannah Arendt zou zelf zeggen: door te durven denken.
8. Het ware engagement ligt erin dat je onafhankelijk van een discours dat je is ingepeperd, durft te denken. Zo'n denken valt niet onmiddellijk te recupereren door een ideologie of groep en heeft tijd nodig om ingang te vinden. Alleen wie de moed heeft om zichzelf los te denken van de waan van de dag, kan ijzingwekkend juiste inzichten bijbrengen. Dat heeft de wereld nodig om boven de actualiteit te kunnen uitstijgen.
9. De opvoeding: 1 Persoonlijkheid, te veel zwijgen voor de rust en te weinig het onze zeggen. In noordelijke landen is dat anders. 2 Redelijkheid, te veel verplicht accepteren op gezag, autoriteit van anderen en te weinig eigen denken: Kost tijd en energie en de moed tot andere conclusies te komen. 3 In het middelbaar en in het hoger onderwijs moet het verschil geleerd worden tussen feiten en anderzijds interpretaties, voorstellingen- van- zaken, meningen, theorieën. Dit is nu precies de opdracht van Eyes of Europe.
10. Eyes of Europe streeft ernaar zijn cursisten aan te moedigen te durven denken op alle mogelijke gebieden: over alle mogelijke verhalen en problemen, op gebied van geschiedenis, aardrijkskunde, economie en sociologie, enzovoort en zelfs politiek om tot een frisse kijk op de huidige wereld te resulteren.
11. Op welke manier? Eye of Europees deinst er niet voor terug de netelige problemen die in de actualiteit opdagen kordaat en kritisch met zijn cursisten in real time aan te snijden, met EoE leraar presentatoren als goed getrainde bemiddelaars
12. Die frisse kijk is absoluut noodzakelijk om het hoofd te bieden aan de torenhoge hedendaagse uitdagingen. Dit is iets wat in het huidige onderwijs uiterst zelden gebeurt. Op deze manier wenst Eyes of Europe er toe bijdragen een nieuwe generatie jonge kritische Europese burgers op te leiden. Want zonder jonge geëngageerde kritische Europese burgers zal er nooit een Europees publieke opinie ontstaan. Misschien is dit ook de les van de grote Annah Arendt.

Marc Guiot\* , 1.5.2013

Pedagogue, Journalist, Gymnasia-Director  
 Eyes of Europe Co-Founder, EoE - Essayist  
 and Contemporary Witness since May 1997

\* Naar Saskia de Coster de auteur van onder andere 'Wij en ik'. Elke verschijnt haar column in "*De Morgen*".